

Ивана М. Милић

<https://orcid.org/0000-0002-0290-0593>

Универзитет у Крагујевцу

Факултет педагошких наука у Јагодини

Катедра за дидактичко-методичке науке

Александар М. Стојадиновић

<https://orcid.org/0000-0002-8102-5423>

Весна С. Здравковић

<https://orcid.org/0000-0001-6765-1279>

Универзитет у Нишу

Педагошки факултет у Врању

Катедра за методике наставе

УДК 371.3::78

DOI 10.46793/Uzdanica23.1.307M

Стручни рад

Примљен: 20. март 2026.

Прихваћен: 24. април 2026.

МЕТОДИЧКИ АСПЕКТИ ВЕЖБИ ПЕВАЧКОГ ДИСАЊА У НАСТАВИ МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ

Айсиџракџи: У раду су сагледани методички аспекти, адекватна примена и мулти-функционална улога вежби певачког дисања у развоју вокалних способности ученика у првом циклусу основног образовања и васпитања. У фокусу рада је савладавање вокалне технике, вокално извођење музике (вокална репродукција, интерпретација) и развој вокалног апарата ученика млађих разреда основне школе.

У складу са тим, циљ рада је да укажемо на неопходност припреме деце вокалног апарата и правилне реализације вежби певачког дисања пре вокалне репродукције, односно певања. Посебна пажња посвећена је начинима визуелног представљања вежби певачког дисања у циљу активирања више чула, постизања боље мотивације и пажње, лакшег и трајнијег запамђивања вокалних вежби, те каснију бржу асоцијативну трансформацију у нотни текст у трећем и четвртном разреду основне школе.

Узевши у обзир да је предуслов за правилан развој вокалног апарата ученика праћење и иницијално идентификовање вокалних способности сваког појединца, повећању нивоа вокалних способности код ученика могу допринети добра методичка артикулација вежби певачког дисања, континуирана примена и креативни приступи њиховој реализацији у оквиру наставе музичке културе.

У раду је примењена аналитичка метода, док су методички аспекти и мулти-функционалне могућности практичних примера вежби певачког дисања презентовани дескриптивно.

У циљу подстицања развоја вокалних способности ученика и трансформисања вокалне праксе у трајно знање и овладавање вокалном техником, овим радом истичемо да визуелно представљање вежби певачког дисања (посебно за ученике првог и другог разреда) има велики допринос са више аспеката. Са методичког аспекта овакав начин

реализације вежби дисања ствара добру основу за развој, негу и културу гласа ученика у наредним разредима, певању у хору и другим музичким активностима у животу детета, због чега имплицирамо примену и на предшколском узрасту.

Кључне речи: настава музичке културе, вокално извођење, вежбе певачког дисања, визуелизација, вокалне способности ученика, први циклус основног образовања и васпитања, вокални апарат, компетенције учитеља.

УВОД

Сагледавајући музичко образовање у данашње време, увидели смо да његову ефикасност обезбеђују креативни приступи музичкој настави у којој се методе, облици рада, па и наставни садржаји, селектују и адаптирају на начин да сваком поједином ученику омогуће развој вештина и усвајање функционалних и трајних знања, која ће имати даљу практичну примену не само у школском окружењу, него и ван њега. Такође, да би се музички и свеобухватни развој ученика одвијао кроз динамичан наставни процес, потребно је учење учинити занимљивијим, лакшим, уз коришћење што више чула и потпуну ангажованост ученика. Наведено управо представља смернице нових наставних стандарда, па се стога од учитеља очекује да то омогуће и током часова музичке културе (Правилник 2026). Програм наставе и учења предочава одабир квалитетних музичких садржаја, који ће, између осталог, допринети култури и неговању дечјег гласа, па самим тим позитивно утицати на психофизичко и емоционално здравље ученика, што је тежња савремених наставних токова. Афирмативно и позитивно окружење је значајан фактор за остваривање исхода наставног процеса у свим областима музичке културе као и за свеобухватни развој и психолошко благостање ученика (Вукићевић 2023). Процес учења, а не искључиво садржаји предмета, треба да буде у фокусу слушања музике, извођења музике и музичког стваралаштва.

Имајући у виду да је у области извођења музике у настави музичке културе песма најзаступљенија активност, али и да је уочена њена заступљеност у свакодневном животу ученика, сматрали смо неопходним да истакнемо њен допринос. Поред тога што ауторке Милетић и Стошић песму идентификују као дидактичко средство које има мултифункционалну улогу у основном музичком образовању, њен значај уочавамо и у настави музичке културе у основној школи (Милетић, Стошић 2016). Он се превасходно огледа у формирању музичких и вокалних способности ученика, али и у изграђивању осталих вештина, умења, формирање исправних естетских ставова и вредности код ученика, који представљају предуслов за било који облик компетентности, потребних за даље школовање или примену у свакодневном животу (Правилник 2018; 2019). Стога је од примарног значаја кроз методичку праксу радити на надоградњи и развоју вокалних компе-

тенција ученика применљивих у њиховим будућим школским и животним ситуацијама.

У овом раду смо представили значај певања песама, а потом истакли стручни, методички и практични допринос примера вежби певачког дисања, које су неизоставна етапа у певању песама по слуху у основној школи. Истакли смо и улогу њиховог визуелног представљања, а све у циљу формирања стимулативног и позитивног окружења за учење вокалне технике и развој вокалних способности ученика, посебно првог и другог разреда основне школе.

ЗНАЧАЈ ВОКАЛНОГ ИЗВОЂЕЊА У НАСТАВИ МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ

Анализирајући Правилник (2026) о плану и програму наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања, у области извођења музике за предмет Музичка култура, дошли смо до закључка да већина садржаја захтева припрему вокалног апарата ученика или овладавање техником певања. Ту спадају извођење бројалица (у комбинацији са *Body Percussion*), певање песама по слуху (различитог садржаја, карактера, без покрета и уз покрет), извођење дидактичких и других музичких игара уз певање, опонашање звукова из окружења, звучне ономатопеје (уз визуелне илустрације), извођење музичких дијалога (хор/глас и хор/глас/инструмент, два гласа, два инструмента, један извођач / група / оркестар), музичке драматизације (Правилник 2018; 2019; 2026).

У настави музичке културе, у првом и другом разреду основне школе у процесу пре музичког описмењавања, усвајање знања се одвија у складу са музичким искуствима и предзнањима ученика. Због тога је важно да обраду нове песме по слуху или увођење неког новог појма антиципира припремна етапа рада (извођење вежби певачког дисања), у којој ће ученици на сопственим основама створити представе, које ће потом мисаоном прерадом трансферовати у функционално знање у области извођења музике и вокалне технике (Вукићевић, Милић 2015). То значи да ће тако стечена знања моћи да примене у другим ситуацијама као теоријско знање.

Вокална репродукција / вокално извођење / певање песама представља есенцијалну активност у настави музичке културе и омогућава ученицима да, пре свега, уживају у извођењу музике, заволе овај облик музицирања, доживе музику/песму и увиде њену естетску вредност. У свом истраживању ауторка Стошић је изнела податке о коришћењу песме у настави музичке културе и ван ње. Предочила је да више од 64% ученика изводи песме на сваком часу музичке културе и да је песма свеprisутна у њиховом слобод-

ном времену (Стошић 2008). Узевши у обзир да је вокална репродукција од изразитог значаја за музички и целокупни развој ученика млађег школског узраста, као и да ученици певањем разноврсних песама формирају музички укус и естетске критеријуме, квалитету и добро организованом васпитно-образовном раду и правилном одабиру примера за певање треба посветити посебну пажњу (Милићевић Тракиловић, Тракиловић, Спасојевић Стојановић 2017). Нарочито су значајне народне песме, чија се слојевитост националног музичког материјала примењује у образовне сврхе, па у наставном процесу почетног музичког описмењавања бивају најбоља полазна музичка грађа за стварање асоцијација, олакшано учење, памћење музичких појмова, поставку тонских функција и вокални развој ученика (Јовић Милетић 2011; Дробни 2000; Никшић, Чекић Стошић 2023). Песма има полифункционални потенцијал: развија музичке способности, подстиче мултикултуралност, има когнитивну функцију, изграђује национални идентитет, негује народну традицију, подстиче креативност, има афективну функцију, социјалну функцију, развија музичку интелигенцију, изграђује естетски укус и личност ученика уопште (Стошић 2008). Како би при певању песама по слуху на часовима Музичке културе били подједнако ангажовани сви ученици, без обзира на ниво њихових музичких способности (да се не диференцирају и фаворизују само талентовани појединци), неопходно је да полазиште у раду буде идентификовање индивидуалних музичких способности и ниво претходног знања сваког ученика. Од учитеља се очекује да све ученике, у складу са индивидуалним могућностима, укључи у певање у пару, групи или хору, како би развијали осећај припадности, сарадње и учили од ученика који су талентованији или поседују више неформалних искустава у певању (Стојадиновић 2014). Познавање ученичких склоности, радних навика, интересовања, потреба, мотивисаности, па и социолошког и здравственог положаја предуслов је за даљи развој ученика и, уопште, успешност наставе (Здравковић 2017). Неопходно је омогућити одговарајућу стручно-педагошку подршку и напредовање сваког ученика у редовној настави музичке културе, иако је организација модела диференцијације наставе захтевна и детерминисана факторима спољне организације наставе (Николић 2025). Из разлога што певањем песама ученике оспособљавамо да идентификују квалитет песме, њена музичко-изражајна средства, карактеристике које је чине складном, хармоничном и аутентичном, избору песама за певање мора се приступити професионално и селективно.

Иако су се педагошки значај и улога певања песама кроз историју мењали у наставним плановима и програмима, певање је остало примарна активност за музички развој ученика (Јеремић 2011). Песма је у великој мери присутна у свакодневном животу и породичном окружењу ученика, а свакако је најзаступљенија активност у настави музичке културе у млађим разредима основне школе. Међутим, да би се кроз певање развиле вокал-

не способности и правилно обликовао вокални апарат ученика, неопходно је стручно усмеравање и континуиран рад. Само правилним методичким поступцима чувамо и негујемо дечји глас, спречавајући негативне ефекте нестручне, неадекватне методичке артикулације певања песама: прегласно певање, недовољну контролу протока ваздуха, неправилно певачко дисање, погрешну постуру тела при певању, промуклост, прекомерну и неадекватну употребу гласница, па чак и трауму гласница. Учитељ јесте одговоран за здравље вокалног апарата сваког ученика, због чега је припрема за певање од изузетног значаја. Међутим, да би учитељ одговорио на стручне задатке који се пред њега постављају у области вокалног извођења у настави музичке културе, потребно је да перманентно ради на личном, професионалном развоју и усавршавању постојећих компетенција у наведеној области.

ЗНАЧАЈ НЕГЕ И КУЛТУРЕ ВОКАЛНОГ АПАРАТА УЧЕНИКА

Са методичког аспекта, предуслов за правилан и систематичан развој вокалних способности ученика јесте познавање медицинских основа и разумевање физиолошких функција дечјег гласа. Интегративни приступ медицинском знању и педагошким методама у раду на нези и култури вокалног апарата ученика доприноси да вокална пракса буде у потпуности усклађена са физиолошким развојем и функцијама дечјег гласа.

Узевши у обзир да основне школе и предшколске установе у Србији у свом саставу немају фонијатријске амбуланте, децу која имају проблеме са вокалним апаратом и гласом учитељи даље упућују у специјализоване установе у оквиру здравственог система. С тим у вези, у наставном процесу, учитељ је одговоран за негу и здравље вокалног апарата сваког ученика (не само за развој вокалних способности), због чега се очекује да учитељи буду први који ће идентификовати вокалне проблеме или симптоме код ученика и пружити основне терапијске савете, па потом упутити на специјалистички преглед. Са аспекта медицине, рана дијагностика било каквог поремећаја вокалног апарата или гласа (дисфонија и др.) од великог је значаја за успешност решавања гласовних проблема (Свеин и др. 2019). Чак и фонијатри као третман лечења и опоравка гласа саветују правилне вежбе дисања, вежбе за продукцију гласа и бригу о хигијени гласа. Са друге стране, са методичког аспекта добра нега и култура вокалног инструмента ученика зависи од правилне импостације гласа, овладавања и усвајања вокалне технике, односно правилног певања, те само тако може допринети социјализацији ученика, па чак деловати превентивно код одређених вокалних потешкоћа.

Иако се певани и говорни глас формирају у истом органу, певање се много разликује од говора, због чега је потребно применити поступак импостације (итал. *impostare* – поставити, наместити), правилне поставке гласа ученика. Поступак импостације подразумева правилно држање тела певача, добар став. Певачу се саветује да пре извођења тона „слободног пуштања гласа” претходно замисли тон у глави, при чему се често користе изрази „чути тон у глави” или „да тон одзвони у глави”. Импостација подразумева контролу даха, правилну фонацију и певање без напора, добру резонантност гласа, прецизну артикулацију и јасну дикцију гласова (Алдерсон 1979). Поставка гласа није само технички, већ и психофизички процес, који захтева успостављање динамичке равнотеже.

Да би развој вокалних способности ученика текао континуирано и квалитетно, потребно је да учитељи буду више укључени у избор уџбеничких комплета и да га не сагледавају само као операционализовани програм. Уџбеник треба да користе и учитељи првог и другог разреда, у циљу надовезивања музичких садржаја и одржавања континуитета вокалног развоја ученика у трећем и четвртном разреду (Стошић 2016). Уџбеник не треба да буде само формални законски избор учитеља, јер су у њему дата стручна решења у планирању, припреми и реализацији вокалног извођења музике, у циљу развоја вокалног апарата, првог инструмента ученика, којим треба да овладају. У складу са тим, учитељ треба да поседује компетенције и разноврсна знања да би стручне смернице у уџбеницима могао да прати и правилно примени у раду (Судзиловски, Ивановић 2016). Стога је и континуирано образовање и стручно усавршавање учитеља у области музике и вокалне технике неопходно за даљи максималан развој вокалних потенцијала и усвајање знања ученика.

МЕТОДИЧКИ ПРИСТУП РЕАЛИЗАЦИЈИ ВЕЖБИ ПЕВАЧКОГ ДИСАЊА У НАСТАВИ МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ

Вежбе певачког дисања представљају основ вокалне технике, а са методичког аспекта у настави музичке културе припрему певачког инструмента за вокално извођење музике и, можемо рећи, дидактичко средство за усмеравање и ефикасно усвајање правилног певања. Оне су фаза припреме гласа ученика, односно обавезни сегмент који претходи методичкој обради песама, извођењу бројалица и музичких игара уз певање у настави музичке културе. Полазиште у реализацији вежби певачког дисања треба да буде здрав глас, који подразумева да су органи за производњу гласа добре анатомско-физиолошке грађе.

Да би реализацију вежби певачког дисања олакшали и приближили ученицима који поседују мање музичких (и вокалних) искустава, па им је аудитивно извођење вежби које демонстрира учитељ захтевно или га отежано памте, применићемо креативнији методички приступ, интегришући аудитивни модалитет са визуелним (Милић 2024). То значи да, ако вежбе певачког дисања представимо и визуелно, оне могу бити стимуланс за бољу концентрацију и фокус ученика у припреми за певање, али и допринети подизању капацитета музичке меморије која складишти музичке садржаје и претаче их у музичка искуства. Тако ћемо двоструким утицајем интензивирати емоционални доживљај, разумевање музичког примера, аперцепцију музичких елемената које поседује, па чак и његову музичку форму (Вујошевић 2014; Милић 2021). Вежбе певачког дисања треба да буду мале конструкције фрагмената ритмичко-мелодијског тока музичког примера за певање, а ако су и визуелно представљене, постају додатни стимулус.

Са методичког аспекта, вежбе певачког дисања имају вишеструку функцију, и то:

- *припремну* – припремају дејчи вокални апарат за певање, односно вокално извођење („загревају грло”, распевавају гласнице), утичу на стварање радне, подстицајне атмосфере пре певања;

- *дидактичку* – у смислу да их можемо сагледати као дидактичко, наставно, аудио-визуелно средство које се примењује у музичкој настави у циљу олакшавања интерпретације и усвајања музичког садржаја, карактеристика, појмова музичког примера који се изводи, доприносе интерактивном учењу путем чула (аудитивно, визуелно), подижу квалитет музичке наставе;

- *функционалну* – утичу на повећање распона гласа, овладавање контролом протока ваздуха, оспособљавају ученике да свесно контролишу рад мишића грудног коша и дијафрагме, обликују правилну постуру тела, оспособљавају за правилно држање тела, утичу на повећање капацитета плућа, оспособљавају ученике за групно или колективно певање, оспособљавају ученике да кроз правилно, техничко владање гласом дочарају карактер, пренесу емоције, фразирају и тумаче музички пример који интерпретирају, доприносе правилној артикулацији гласа, говорним способностима;

- *образовну* – олакшавају усвајање карактеристичних ритмичких фигура или структура које се појављују у ритмичком току песме, олакшавају и припремају захтевније скокове (узлазни, силазни или акордска разлагања) или поступна кретања (узлазно, силазно) у мелодијском току или хармонском контексту, помажу системском формирању базе знања о вокалној техници у музичком образовању ради даљег учења;

- *ипрактичну* – да стечена знања из вокалне технике примене ван учионице (у вананаставним активностима, певањем у школском хору или учешћем на школским и другим такмичењима у области певања дејчих, тра-

диционалних или песама других жанрова), или у свакодневном животу ван школе (да се прикључе деčјим или црквеним хоровима у свом окружењу, да се укључе у етно певачке саставе или културно-уметничка друштва и сл.);

– *васийиџу* – доприносе нези и култури деčјег гласа, доприносе стицању самопоуздања и сигурности у певању, ослобађању од треме, слободној и здравој примени гласа, доприносе формирању музичког укуса и љубави према извођењу музике (певању соло или у групи/хору), менталном здрављу, благостању, изражавању емоција, формирању свести о сопственом телу, доприносе упознавању основних правила понашања приликом извођења музике, односно музичког бонтона.

Да би имале функцију адекватне припреме за певање одређене песме по слуху, вежбе певачког дисања треба да буду осмишљене и структуриране тако да садрже смислене ритмичке или мелодијске мотиве, динамичке или агогичке елементе који су карактеристични за песме које ће ученици певати у оквиру часова Музичке културе. Такође могу да буду тематски обликоване, у вези са литерарним текстом музичког примера (песме), како би ученицима предочиле садржај онога што ће певати и интезивирати доживљај. У методичкој артикулацији часа Музичке културе сасвим је довољно предвидети неколико вежби дисања (две до три) као сегмент методског поступка обраде песме по слуху, бројалице или музичке игре уз певање.

Улога учитеља при реализацији вежби певачког дисања је зато од великог значаја. Он треба да прати партиципацију, пажњу и посвећеност ученика, да сагледа способност концентрације сваког појединца, да прати начин и квалитет извођења вежби, да подстакне сваког ученика да се труди, користи сопствене потенцијале и ранија певачка искуства. То значи да је обавеза учитеља да идентификује различите способности ученика и да оптимализује начин рада према њиховим индивидуалним могућностима, како би сви ученици били подједнако укључени и активни (Вукићевић, Станојевић 2014). Иако вежбе певачког дисања треба да изводе сви ученици, јер су неизоставна етапа у методичкој артикулацији часа при певању песама по слуху, од учитеља се очекује да их прилагоди хетерогеним могућностима, способностима, предзнањима и искуствима ученика, а не само ритмичко-мелодијским и тематским карактеристикама примера који се вокално изводи на часу. Такође, сва теоријска знања која ученици усвоје у области вокалне технике треба да буду имплементирана у извођење музике, па ће проверу елемената правилног певања учитељ извршити на одговарајућем музичком примеру, односно кроз вокално извођење песме, певане бројалице или музичке игре уз певање.

Вокална репродукција и „тренинг гласа” (енгл. *voice training*), уз зналачки осмишљене вежбе певачког дисања, доприносе развоју вокалних способности ученика, а ако учитељ тој извођачкој активности присупа методички, у складу за захтевима вокалне технике, доприноси нези, култури

и здрављу вокалног апарата ученика, омогућавајући им да глас правилно користе током целог живота (Ђул 2018). Свако неадекватно искуство приликом вокалне репродукције, певања, може изазвати доживотна негативна осећања према извођењу музике и музици уопште, те истовремено узроковати да ученици себе процењују као немужикалне особе (Велч 2001). Прекомерна и неправилна употреба гласа може проузроковати промуклост (дисфонију), трауму гласница, па чак и певачке чвориће или хиперкинезију гласа.

У смерницама за остваривање програма наставе Музичке културе на-писани су називи препоручених народних и дечјих песама, музичких игара уз певање и дидактичких игара, бројалица, код којих је неопходна припрема вокалног апарата ученика. Анализом плана и програма наставе и учења за први разред основне школе (Правилник 2026) и уџбеника музичке културе за први разред основне школе аутора Васиљевић, Стојановић, Дробни (2000; 2005), потом ауторке Илић (2022), аутора Братића (2015), ауторки Смеркар Станковић, Цветковић (2018), издвојили смо народну певану бројалицу „Иде маца око тебе”. Уочили смо да је у плану и програму наставе и учења сврстана у музичке игре уз певање, вероватно из разлога што ју је Зорислава М. Васиљевић, истакнути српски педагог, уврстила у своје уџбенике у којима је доследно пропагирала идеју да се ова бројалица изводи уз покрете, у циљу лакшег усвајања њеног музичког садржаја (ритма, литерарног текста, мелодије). У избору бројалице руководили смо се њеним доприносом националном васпитању ученика и значају у актуализацији музичког образовања у националном духу (Поповић, Рашковић 2023). Такође, због остваривања поступности у раду и примене дидактичких принципа, одабрали смо да представимо вежбе дисања (и визуелне) за горе поменућу народну певану бројалицу (Пример 1).

Пример 1. „Иде маца око тебе”

Народна песма бројалица

Choir Soprano

$\text{♩} = 90$

И-де ма-ца о-ко те-бе, па-зи да те не о-гре-бе,

чу - вај ми - шо реп, не - мој би - ти слеп,

а - ко бу - деш слеп от - па - шће ти реп!

Певана народна бројалица „Иде маца око тебе” је у 2/4 такту, од нотних трајања заступљене су осмине, четвртине и четвртина паузе, мелодија се креће у обиму чисте кварте, $h - e1$, у складу је са карактеристикама дечјег гласа на том узрасту, па је ученици изводе без замарања и напрезања гласа, што је методички оправдано у почетним фазама певања. Бројалица доприноси развоју ритмичких способности и координацији покрета уз певање, а њен васпитни значај уочавамо у очувању народне традиције.

Ойис иіре „Иде маца око тебе”: ученици *мишеви* седе у формацији круга и певају затворених очију. Један ученик, *маца*, креће се у ритму певане бројалице са спољне стране круга док у руци држи клупко вунице. Док извођење траје ученик *маца* спушта иза леђа неког другог ученика, *миша*, клупко. Када бројалицу изведу до краја, *миша* иза чијих се леђа нашло клупко дотакне *маца*, она га појури укруг. Мачка јури миша укруг, а онај који буде бржи, седа на упражњено место. Ученик који остане да стоји сада постаје *маца* и игра се наставља испочетка (Васиљевић, Стојановић, Дробни 2000; Братић 2015; Илић 2016; Цвитковац Тимша 2018). Игру ученици могу понављати док постоји интересовање или до краја завршног дела часа.

Извођење игара уз певање на часовима музичке културе, поред припреме вокалног апарата, гласа ученика, захтева и припрему тела, па је препоручливо вежбе певачког дисања повезивати са покретом.

Пример 2. Вежба певачког дисања мелодијски обликована

Методички значај представљене вежбе (Пример 2) је функционалан, јер припрема вокални апарат ученика за извођење/певање бројалице у одговарајућем мелодијском амбитусу, ритму и темпу, пре саме обраде бројалице. Због тога она представља *малу конструицију ритмичко-мелодијског шока*, дословно преузетог двотактног мотива који се фрагментарно понавља у бројалици. Вежба ће бити у функцији усвајања мелодије бројалице, односно прецизног извођења узлазне велике секунде ($d1 - e1$) и силазног низа тонова ($e1, d1, c1, h$). Такође, вокал *о*, одмах на почетку, треба обликовати и извести мекше, јасном дикцијом. У наведеној вежби вокал *о* је носилац слога и при извођењу језик треба приљубити уз меко непце. Консонант *й* треба замислити у глави на одређеној интонацији, задатој висини тона и извести га уз вокал, али кратко и оштро (Јеремић, Милошевић 2020). Значајан фактор у правилном формирању вокала имају органи за резонанцу гласа, па зато вокал *о* треба изводити са благо отвореним и заобљеним уснама (Ђурковић-

-Пантелић 1998). Од ученика се захтева да правилно производе гласове *ī*, *б* и посебно *р*, у следећем делу (такту) вежбе, јер је њихова јасна артикулација од примарног значаја и у говору. Такође, при извођењу вокала *е* треба усмеравати ученике да уста и језик буду у правилном положају. Уз ритмичко-мелодијски ток вежбе додате су речи које га метрички прате, а одабране су у складу са тематским садржајем и раздраганим, играчким карактером бројалице. Пре извођења, ученици треба да заузму усправан седећи положај, како би омогућили проток ваздуха у замишљеној „ваздушној цеви”, опуштених рамена и благо спуштене браде. Удах ваздуха на нос треба да дође непосредно пре извођења вежбе, а одвија се на знак учитеља. Све фазе реализације захтевају усаглашавање функција гласа и тела, односно менталног и физичког, што је основ у савладавању вокалне технике (Кени 2011). Реализација ове вежбе захтева давање почетне интонације, која је иста као у мелодији певане бројалице, па доприноси њеном учвршћивању.

Такође, функција ове вежбе је и васпитна, утолико јер ствара позитивну и раздрагану, али радну атмосферу, која ће ученике припремити и на извођење музичке игре у завршном делу часа. Узвик *ој* у вежби, као звучна представа, позива на покрет и додатно мотивише ученике за игру.

Пример 3. Вежба певачког дисања ритмички обликована

У представљеној вежби (Пример 3), у извођењу је додат глас *х* на почетку речи. Реч *хој* и даље има улогу да ученике позове на покрет, игру (скок, поскакивање). Међутим, у функционалном смислу, при реализацији ове вежбе, од ученика се захтева пуна пажња и добра контрола протока ваздуха, да се глас *х* не би претворио у издах ваздуха. Потребно га је извести артикулацијски прецизно, кратко, без форсирања (као и реч *хој* у целини), као лагани удах пре вокала *о*. Глас *х* одмах на почетку речи, при певању може отежати одржавање интонације. Због тога у мелодијски обликованој вежби певачког дисања (Пример 2) нисмо предвидели у реализацији реч *хој*, него само, као што је у раду већ поменуто, реч *ој*.

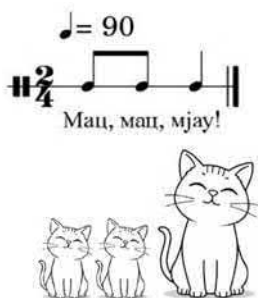
Пример 4. Вежба певачког дисања визуелно представљена

Визуелне представе/слике (енгл. *images*) у вежби (Пример 4) за ученике постају асоцијације на ритмички ток, карактер, темпо и тематику бројалице, као што је појединим учесницима, у истраживању музичке перцепције и когниције, омот албума одређеног извођача постао визуелни сигнал за интерпретацију песме тог извођача, њене мелодије у оригиналном тоналитету (Цастус, Баруча 2002).

Вежбе дисања (Пример 3 и Пример 4) могу бити изведене уз покрете (*Body Percussion*), мекане поскоке у ритму четири осмине уз изговарање *хои, хои, хои, хои* и покрете рукама, такође у ритму четири осмине, oponашајући као да маца гребе канџицама. Тако реализоване вежбе дисања постају припрема тела за извођење игре у завршном делу часа.

Пример 5. Вежба певачког дисања нотно и визуелно представљена

Ритмичке слике у вежби (Пример 5) визуелно представљају мотив који се појављује у певаној бројалици. Од ученика се захтева да одређене речи јасно перципирају (чују) док их учитељ изводи, потом диференцирају (разликују) њихова ритмичка трајања и на знак учитеља изводе. Ритмичке слике су представљене у правилној сразмери 1:2, четвртина ноте је већа слика маце, а осмина је мања слика маце (Плавша 1989). Одабране су кратке једносложне речи за осмине *мац, мац*, које су тематски повезане са бројалицом, а ученици треба да их изводе кратко, одсечно (као да дозивају мацу) и ономотопеја, оглашавање мачке, *мјау*, за четвртину, коју треба изводити као један дужи слог. Вежба може бити динамички обликована, тако да када ученици перципирају мање слике маце, део вежбе дисања изводе *piano* – тихо, а када у даљем току виде велику слику маце, вежбу изводе *mezzoforte* – умерено гласно или *forte* – гласно, при чему учитељ усмерава ученике да је не изводе прегласно и да „чувају” глас.

Визуелно представљање олакшава и доводи до акцелерације учења вокалне технике подједнако свих ученика. Ученици поседују способност да генеришу своје системе, при чему когнитивну зрелост потврђује њихова способност да створе сопствене апстрактне системе симболичког представљања перципиране музичке материје. То значи да могу да прикажу структурне аспекте музике који су апликабилни на ритмичке и мелодијске структуре

(Мирковић-Радош 2010). Ауторка Васиљевић у свом капиталном уџбенику за почетно музичко описмењавање, предочава да за ученике, веома често, нотни запис може да буде баријера између рецепције звука и репродукције (Васиљевић 1991). Ту проналазимо аргумент за оправдану примену визуелних представа вежби дисања као олакшавајућу солуцију.

Иако, у односу на немузичаре, музичари имају бољу музичку меморију и постижу боље резултате у различитим задацима слушног препознавања, ово се не односи на визуелно поље, јер је меморија слушног препознавања инфериорна у односу на меморију визуелног препознавања. То значи да инфериорност слушне меморије није последица визуелних стимулуса (можда је само последица компаративног занемаривања аудитивног), који садрже више информација од слушних стимулуса, као и да се перформансе визуелног и слушног умногоме разликују. Предност визуелног потиче од тога да је вид, доказано, доминантније чуло, односно перцептивни модалитет за већину људи (Коен и др. 2011), па га сходно томе треба и искористити. Визуелне представе су значајна, почетна фаза у процесу музичког описмењавања, који даље тече од увођења првих писаних знакова за ритмичке, мелодијске или музичке појмове, до усвајања музичког писма као универзалног језика музике (Радичева 2000). Оне су веза између апстрактног света музике и конкретног разумевања одређених музичких појмова, чија визуелна очигледност код ученика ствара дуготрајне менталне везе, које у даљем школовању олакшавају анализу ритмичко-мелодијских структура у нотном тексту.

ЗАКЉУЧАК

Позитиван ефекат формалног музичког образовања, па и оног на часовима музичке културе, изразито је висок и од немерљивог значаја. Подиже на виши ниво не само музичке способности ученика, већ и њихове когнитивне функције, где спадају говор, аналитичке способности, просторне способности, *IQ* и др. Имајући у виду да само поседовање музичких предиспозиција није довољно за даљи музички и холистички развој ученика, у раду смо истакли креативне, визуелне помаке, који имају допринос у методичком контексту. Такође смо, у циљу унапређивања вокалних способности и знања ученика у области извођења музике, истакли неопходност трансформације улоге учитеља у тој области. Учитељ треба да буде водич, саветник, фацилитатор, креатор образовног искуства ученика и онај који ће показати инвентивност и адаптабилност у новим ситуацијама, посебно у контексту осавремењивања наставног процеса или коришћења визуелних дигиталних алата (ИКТ) за креирање образовних садржаја у настави музичке културе у основној школи. Компетенције учитеља чине комплексну целину знања, вештина и вредносних ставова који омогућавају успешну наставу, чији ће се

квалитет одразити у вишем нивоу развоја индивидуалних музичких капацитета сваког ученика.

Иако су на полазишту музичког образовања у основној школи одређени ученици у предности у аудитивним перформансама, јер имају више неформалних искустава у вокалној репродукцији ван школе (иду у музичку школу, певају у хору, културно-уметничком друштву, етно и неком другом певачком саставу или у кругу породице и сл.), то не значи да ће остали ученици бити запостављени. Управо ту истичемо значај визуелног модалитета, чула вида, које све ученике хомогенизује у перцепцији визуелних перформанси представљених вежби певачког дисања. Ако се у настави музичке културе упозорава на хетерогеност аудитивне перцепције и на неопходност идентификовања индивидуалних музичких способности ученика, за визуелну перцепцију такви поступци нису неопходни.

Неопходно је на крају нагласити да то оставља простор за креативну примену визуелно представљених вежби певачког дисања, чиме ће чуло вида (визуелно) бити у функцији чула слуха (аудитивног), а све у циљу унапређивања наставе музичке културе у основној школи, трансформисања вокалне праксе у трајно знање, које ће бити даље примењиво у хорском певању или у каснијим будућим професијама ученика, на пример у позоришној уметности, филмској уметности, оперској уметности, телевизији, радију и другим сегментима новинарства, дигиталним медијима и подкастима, свуда где је глас основа комуникације и преношења информација.

ЛИТЕРАТУРА

Алдерсон, Р. (1979). Alderson, R., *Complete handbook of voice training*. West Nyack, NY: Parker Publishing Company, inc.

Братић, Д. (2015). *Музичка култура 1, уџбеник за први разред основне школе*. Београд: БИГЗ.

Васиљевић, З. (1991). *Музички буквар*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Васиљевић, З., Стојановић, Г., Дробни, Т. (2000). *Музичка радионица: приручник за музичку културу у првом и другом разреду основне школе*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Велч (2001). Welch, G. F., The importance of singing in child development. *Five to Seven*, 1(6), 35–37. https://www.researchgate.net/publication/272472933_The_importance_of_singing_in_child_development

Вујошевић, Н. (2014). Утицај визуелних стимулуса на музичку перцепцију и меморију. У: С. Пајић, В. Каначки (ур.), *Српски језик, књижевност, уметност*, Књига 3, *Пајанско и хришћанско у ликовној уметности & Сајира у музици*. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 177–188.

Вукићевић, Н. М., Станојевић, К. Р. (2014). Индивидуализација наставе музичке културе у контексту савременог образовања. *Узданица*, XI/1, 127–139.

Вукићевић, Н., Милић, И. (2015). Функционалност знања са аспекта наставе музичке културе. У: С. Пајић, В. Каначки (ур.), *Српски језик, књижевност, уметност*, Књига III, *Уметничко наслеђе и рај, музика и медији*. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 377–386.

Вукићевић, Н. (2023). Настава музичке културе и позитивно образовање – од доживљаја до исхода у области музичког стваралаштва и слушања музике. *Узданица*, XX, ванредни број, 241–256. DOI: [10.46793/Uzdanica20.S.241V](https://doi.org/10.46793/Uzdanica20.S.241V)

Дробни, И. (2000). Улога песме у музичком описмењавању. *Зборник радова Друшћа педагошког форума*. Београд: Универзитет уметности, Факултет музичке уметности, 113–117.

Бул, Г. (2018). Gul, G., Music Teachers' Usage of the Breathing and Voice Exercises in Song Teaching. *International Education Forum*, 3(5), 60–65. DOI: [10.11114/jets.v6i9.3429](https://doi.org/10.11114/jets.v6i9.3429)

Бурковић-Пантелић, М. (1998). *Методика музичког васпитања деце прегошколског узраста*. Шабац: Виша школа за образовање васпитача у Шапцу, Арт студио.

Здравковић (2017). Zdravković, V., Integrativni pristup početnoj muzičkoj nastavi u osnovnoj školi. *Godišnjak Pedagoškog fakulteta u Vranju*, 8(2), 325–341. <https://doi.org/10.5937/gufv1702325Z>

Илић, В. (2016). *Музичка култура за први разред основне школе*. Београд: Креативни центар.

Илић, Г. (2022). *Чаробни свет – Музичка култура за први разред основне школе*. Београд: Фреска.

Јеремић, Б. (2009). Историјски осврт на значај певања на млађем школском узрасту у наставним плановима и програмима од 1948. до 1984. године. *Норма*, 14(3), 307–322.

Јеремић, Б. С., Милошевић, Ј. А. (2020). Jeremić, B. S., Milošević, J. A., Govor u funkciji razvijanja sposobnosti pevanja. *Zbornik radova Učiteljskog fakulteta Prizren–Leoposavić*, 14, 413–425. <https://doi.org/10.5937/zrufpl2014413J>

Јовић Милетић, А. (2011). *Почетно музичко образовање на српском музичком језику*. Београд: Самостално издање аутора.

Кени, С. (2011). Kenney, S., Teaching Young Children How To Sing: One School's Experience. *General Music Today*, 24(2), 52–56. <https://doi.org/10.1177/1048371310385803>

Коен, М. А., Еванс, К. К., Хоровиц, Т. С., Волф, Ј. М. (2011). Cohen, M. A., Evans, K. K., Horowitz, T. S., Wolfe, J. M., Auditory and visual memory in musicians and nonmusicians. *Psychonomic Bulletin & Review*, 18(3), 586–591.

Милетић, А., Стошић, А. (2016). Песма као вишенаменско наставно средство у развоју музичких способности при увођењу ученика у елементарно музичко образовање. У: М. Ристић, А. Вујовић (ур.), *Дидактичко-методички приступи и студије – подршка учењу и развоју деце*. Београд: Учитељски факултет, 269–283.

Милић, И. М. (2021). Вежбе дисања у функцији развијања појма природних бројева. *Методички аспекти наставе математике IV*. Јагодина: Факултет педагошких наука, 225–239. DOI: [10.46793/MANM4.225M](https://doi.org/10.46793/MANM4.225M); <https://scidar.kg.ac.rs/handle/123456789/14265>

Милић, И. М., (2024). Milić, I. M., The significance of rhythmic images as a function of the development of rhythmic abilities of pupils in the first cycle of primary school. *Godišnjak Pedagoškog fakulteta u Vranju*, 15(1), 91–103. <https://doi.org/10.5937/gufv2401091M>

Милићевић Тракиловић, Ј., Тракиловић, Д., Спасојевић Стојановић, Г. (2017). Улога песме у настави музичке културе. *Нова школа*, 12(1), 191–188. DOI: [10.7251/NSK1701181M](https://doi.org/10.7251/NSK1701181M)

Мирковић-Радос, К. (1983). Mirković-Radoš, K., *Psihologija muzičkih sposobnosti*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Мирковић-Радос, К. (2010). Mirković-Radoš, K., *Psihologija muzike*. Beograd: Zavod za udžbenike.

Николић, И. М. (2025). Nikolić, I. M., Types of support for musically talented students in educational process. *Godišnjak Pedagoškog fakulteta u Vranju*, 16(1), 85–100. <https://doi.org/10.5937/gufv2501087N>

Никишић, Н., К., Чекић Стошић, А., Л. (2023). Народна песма из етномузиколошке грађе у функцији примене Васиљевић методе – методички аспект избора допунског музичког материјала за млађи школски узраст. *Иновације у настави*, (36)4, 37–60. DOI: [10.5937/inovacije2304037N](https://doi.org/10.5937/inovacije2304037N)

Плавша, Д. (1989). *Музичко-педагошке дилеме и теме*. Нови Сад: Академија уметности у Новом Саду.

Поповић, Д. Р., Рашковић, Б. М (2023). Popović, D. R., Rašković, B. M., Nacionalno vaspitanje u funkciji razvijanja nacionalnog identiteta – doprinos muzičke pedagogije. *Baština*, 61, 451–464. <https://doi.org/10.5937/bastina33-46893>

Правилник о програму наставе и учења за други разред основног образовања и васпитања (2018). *Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник*.

Правилник о програму наставе и учења за први и други разред основног образовања и васпитања (2019). *Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник*, 11.

Правилник о изменама Правилника о плану и програму наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања (1/2026). *Службени гласник РС – Просветни гласник*, бр. 88/17, 27/18.

Радичева, Д. (2000). Radičeva, D., *Metodika komplementarne nastave solfeda i teorije muzike*. Cetinje: Muzička akademija; Novi Sad: Akademija umetnosti.

Свеин, С. К., Нахак, Б., Сахо, Л., Муњал, С., Саху, М. С. (2019). Swain, S. K., Nahak, B., Sahoo, L., Munjal, S., Sahu, M. C., Pediatric dysphonia – a review. *Indian Journal of Child Health*, 6(1), 1–5. DOI: <https://doi.org/10.32677/IJCH.2019.v06.i01.001>

Смрекар Станковић, М., Цветковић, С. (2018). *Музичка сликовница, уџбеник музичке културе за први разред основне школе*. Београд: Едука.

Стојадиновић, А. (2014). Stojadinović, A., Mesto narodne pesme i igre u predmetu Muzička kultura u razrednoj nastavi. *Godišnjak Učiteljskog fakulteta u Vranju*, 5, 467–476. <https://doi.org/10.5937/gufv1405467S>

Стошић, А. (2008). Stošić, A., Polifunkcionalnost pesme u nastavi muzičke kulture. *Pedagogija*, 63(1), 62–74.

Стошић, А. (2016). Избор уџбеничког комплета музичке културе у светлу вокалног развоја ученика. *Теме*, 40(2), 901–919.

Судзиловски, Д., Ивановић, М. (2016). Компетенције за музичку културу из угла учитеља и студената – будућих учитеља. *Дидактичко-методички присјућ и сјрајтеије – јодришкa учењу и развоју деце*. Београд: Учитељски факултет, 436–444.

Цвитковац Тимша, М. (2018). *Звончићи 1, уџбеник музичке културе за први разред основне школе*. Београд: Вулкан знање.

Цастус, Т., Баруча, Џ. (2002). Justus, T., Bharucha, J., Music Perception and Cognition. In *Stevens' Handbook of Experimental Psychology*, Volume 1: Sensation and Perception, Third Edition. New York: Wiley, 453–492. DOI: [10.1002/0471214426.pas0111](https://doi.org/10.1002/0471214426.pas0111)

Ivana M. Milić

University of Kragujevac

faculty of Education in Jagodina

Department of Didactics and Methodology

Aleksandar M. Stojadinović

Vesna S. Zdravković

University of Niš

Faculty of Education in Vranje

Department of Teaching Methodology

METHODOLOGICAL ASPECTS OF BREATHING AND VOICE EXERCISES IN TEACHING MUSIC IN ELEMENTARY SCHOOL

Summary: The paper aims to present methodological aspects, appropriate application, and the multifunctional role of breathing and voice exercises in the development of children's vocal abilities in the first cycle of primary education. The paper focuses on mastering vocal technique, vocal performance of music (including vocal reproduction and interpretation), and the development of the vocal apparatus in elementary school children, who are expected to master it at that age.

Accordingly, the aim of the paper is to point out the functional necessity of the preparatory phase for vocal reproduction, i.e., singing. This phase involves the proper implementation of breathing and voice exercises, since the adequate preparation of children's vocal apparatus depends on it. The voice preparation phase is a mandatory segment that precedes the performance of nursery rhymes and musical dances with singing in teaching music. Special attention is paid to the methods of visual presentation of breathing and voice exercises in order to activate multiple senses, especially among first- and second-grade students, their motivation and attention, and easier and more permanent memorization of vocal exercises. This will enable a faster associative transition to musical notation in the third and fourth grades of elementary school.

Considering that early identification of individual vocal abilities of each child is a prerequisite for the proper development of the vocal apparatus, the adequate methodical articulation of breathing and voice exercises, continuous application, creative approach to their implementation within the framework of teaching music can contribute to increasing the level of vocal abilities of children.

The analytical method was applied, while the methodological aspects and multi-functional possibilities of practical examples of breathing and voice exercises are presented descriptively.

In order to foster the development of students' vocal abilities and transform vocal practice into lasting knowledge and mastery of vocal technique, it is highlighted that the visual presentation of breathing and voice exercises has a strong impact in teaching music to the first- and second-grade students.

From a methodological aspect, the early implementation of breathing and voice exercises creates a strong foundation and helps children develop their musical competencies and take part in different musical activities in subsequent grades.

Keywords: teaching music, vocal performance, breathing and voice exercises, visualization, students' vocal abilities, first cycle of primary education, vocal apparatus, teacher competencies.